

კვლევის ძირითადი პარადიგმები და მათი შედარებითი დახასიათება

Basic Paradigms of Research and their Comparative Characterization

მერაბ ვანიშვილი, სტუ, პროფესორი

merabvanishvili@yahoo.com

ვალერი მოსიაშვილი, მოწვეული ასოცირებული პროფესორი

vmosiashvili@yahoo.com

Merab Vanishvili, Professor, Georgian Technical

University merabvanishvili@yahoo.com

Valeri Mosiashvili, Associate Professor, Georgian Technical

University vmosiashvili@yahoo.com

Abstract. Conducting any research requires a certain methodology and methodology, which implies appropriate planning of the research process, the use of experiences already acquired by various instruments or support materials, recommendations and others.

In the methodological point of view, it is of paramount importance to the sequence of the research process and systematicity. The researcher must use theoretical provisions and research techniques / procedures to study practical issues and real problems.

In the process of developing a research plan and direction, first of all, research paradigm is determined - a sort of framework that determines the nature of the research, the research process. The research paradigm provides an answer to the question of how to conduct research, which, in turn, determines the nature of the research object, the philosopher's vision of the researcher, or the perceptual perception of the universe by the researcher in his approach to knowledge.

The most important requirement for conducting research is to understand the research paradigm, what and how we study through a positive or interpretive approach. In addition, we should remember that between these two basic paradigms there may be different approaches, including the use of pragmatism, which implies the use of both paradigms in case of necessity.

In the present article, based on the latest literary sources, the basic paradigms of the research are discussed and their comparative analysis is done.

Keywords: Research Methodology, Research Technology, Research Procedure, Research Philosophy, Research Paradigm, Positive Paradigm, Interpretative Paradigm, Research Reliability, Research Vulnerability.

შესავალი. ნებისმიერი კვლევის ჩატარება მოითხოვს გარკვეული მეთოდოლოგიისა და მეთოდების გამოყენებას, რაც გულისხმობს კვლევის პროცესის სათანადო დაგეგმვას, სხვადასხვა ინსტრუმენტისა თუ დამხმარე მასალის, რეკომენდაციებისა და სხვების მიერ უკვე დაგროვილი

გამოცდილების გამოყენებას. მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, უმნიშვნელოვანესია კვლევის პროცესის გარკვეული თანმიმდევრობა და სისტემატურობა. მკვლევარმა უნდა გამოიყენოს თეორიული დებულებები და კვლევის ტექნიკა/პროცედურები პრაქტიკული საკითხებისა და რეალური პრობლემების შესასწავლად.

კვლევის გეგმის შემუშავებისა და მიმართულებების ჩამოყალიბებისას, პირველ რიგში, განისაზღვრება კვლევის პარადიგმა - ერთგვარი ჩარჩო, რომელიც განსაზღვრავს კვლევის ხასიათს, კვლევის მიმდინარეობას. კვლევის პარადიგმა იძლევა პასუხს შეკითხვაზე, თუ როგორ უნდა წარმართოს კვლევა, რაც, თავის მხრივ, განისაზღვრება საკვლევი ობიექტის ბუნებით, მკვლევარის ფილოსოფიური ხედვით ანუ მკვლევარის მიერ სამყაროს აღქმის თავისებურებებით, ცოდნისადმი მისი მიდგომით. მაშასადამე, კვლევის პარადიგმა განსაზღვრავს იმას, თუ რა უნდა იქნეს გამოკვლეული, სად, როდის და როგორ უნდა ჩატარდეს კვლევა. მთლიანობაში, აღნიშნულ კითხვებზე პასუხების ერთობლიობა აყალიბებს კვლევის მეთოდოლოგიას - იმ მეთოდების ერთობლიობას, რომელთა მეშვეობითაც ხდება კონკრეტული კვლევის ჩატარება.

წინამდებარე სტატიაში, უახლეს ლიტერატურულ წყაროებზე დაყრდნობით, განიხილება კვლევის ძირითადი პარადიგმები და კეთდება მათი შედარებითი ანალიზი.

ძირითადი ტექსტი: ზოგადად, ტერმინი „პარადიგმა“ დღეს გამოიყენება ფილოსოფიურ, სოციალურ და ტექნიკურ დონეებზე. ფილოსოფიურ დონეზე პარადიგმა განსაზღვრავს ზოგად შეხედულებას სამყაროზე; სოციალური დონეზე პარადიგმა განსაზღვრავს კვლევის ჩატარების პრინციპებს, მიდგომებს (მაგალითად, კვლევისადმი სუბიექტური ან ობიექტური მიდგომა); ტექნიკურ დონეზე კი პარადიგმა მიუთითებს იმ სპეციფიკურ მეთოდებზე, რომლებიც უნდა იქნეს გამოყენებული კვლევის ჩასატარებლად (მაგალითად, მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზის მეთოდები, რაოდენობრივი ან თვისებრივი მეთოდები და ა.შ.).

ტრადიციული გაგებით, კვლევის პარადიგმა არის ფილოსოფიური სტრუქტურა, რომელიც მიუთითებს კვლევის ჩატარების მიმართულებაზე, ფორმაზე, მეთოდებზე, შესაძლებლობებზე.

მე-19 საუკუნემდე აღიარებული იყო კვლევის ერთადერთი პარადიგმა, რომელიც ეყრდნობოდა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს. ამ დროს ძირითადად ხდებოდა მატერიალური სამყაროს კვლევა, რისთვისაც

გამოიყენებოდა ფიზიკის, ქიმიის, ბიოლოგიის, ბოტანიკის და სხვ. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა მიღწევები. ამ შემთხვევაში ხდებოდა არასულიერი ობიექტების, საგნების და ნივთიერებათა თვისებების კვლევა. ამ მიზნით ტარდებოდა სათანადო დაკვირვებები, გაზომვები, ექსპერიმენტები და ინდუქციური ლოგიკის მეშვეობით ხდებოდა ამა თუ იმ თეორიის შემუშავება, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელი ხდებოდა გამოკვლეული ობიექტის სხვადასხვა ვითარებაში მოქმედების პროგნოზირება. კვლევის ასეთ მიდგომას ეწოდება *პოზიტივისტური პარადიგმა*, ხოლო კვლევის პარადიგმას, რომელიც ეფუძნება საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებს - *პოზიტივიზმი*¹.

მე-18 საუკუნის 60-იანი წლებიდან კაცობრიობის ცხოვრებაში დაიწყო სრულიად ახალი, ინდუსტრიული ეპოქა, რამაც, თავის მხრივ, წარმოქმნა სოციალური მოვლენების კვლევის აუცილებლობა. ამ დროიდან სულ უფრო დაჩქარებულ განვითარებას იწყებს საზოგადოებრივი მეცნიერებები, რამაც კვლევების ჩატარების ახალი შესაძლებლობები და მიმართულებები წარმოაჩინა. თავდაპირველად ახალი ეპოქის სოციოლოგები ისევ ძველ, ტრადიციული მეცნიერების (ე.წ. ნატურალისტურ) მეთოდებს იყენებდნენ, მაგრამ მალე ნათელი გახდა, რომ საზოგადოებრივი, სოციალური ურთიერთობებისა და მოვლენების აღწერა და გაანალიზება ასეთი მეთოდებით შეუძლებელი იყო.

თანდათან გამოიკვეთა, რომ სოციალურ ურთიერთობებში ტრადიციული მეცნიერული მეთოდები არ არის საკმარისი ადამიანთა მოქმედების არამეტუ ახსნის, არამედ უბრალო აღწერისთვისაც კი. ბიზნეს ურთიერთობების თვალსაზრისით, საინტერესოა მომხმარებელთა ქცევის

¹ უნდა შევნიშნოთ, რომ პოზიტივიზმი ფილოსოფიაში წარმოადგენს ფართოდ გავრცელებულ მიმდინარეობას, რომელიც ჩამოაყალიბა ფრანგმა ფილოსოფოსმა ოგუსტ კონტმა (1798 - 1857). კონტის აზრით, მეცნიერებამ მხოლოდ მეცნიერული მეთოდებით უნდა აღწეროს არსებული სინამდვილე და მოვლენები, მისი არსის ახსნის გარეშე. კანტის (1724-1804) სუბიექტური იდეალიზმის საპირისპიროდ, პოზიტივიზმი უარყოფს აპრიორული შემეცნების შესაძლებლობას. პოზიტივიზმის მიხედვით, შემეცნება თავისუფალი უნდა იყოს მსოფლმხედველობითი და ღირებულებითი ინტერპრეტაციისაგან, მეცნიერების მეშვეობით შესაძლებელია სამყაროს შეცნობა და გარდაქმნა, მეცნიერებას შეუძლია გამოავლინოს კანონზომიერებანი ბუნებასა და საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესებში. პოზიტივიზმისათვის დამახასიათებელია სამეცნიერო რაციონალიზმი და პროგრესის რწმენა. შემდეგ პოზიტივიზმის იდეები განავითარეს მილმა, სპენსერმა, ჰეკელმა (ე.წ. „პირველი პოზიტივიზმი“), მახმა, ავენარისმა, პუანკარემ (ე.წ. „მეორე პოზიტივიზმი“), რასელმა, ვიტგენ-შტეინმა („ნეოპოზიტივიზმი“), პოპერმა, კუნმა („პოსტპოზიტივიზმი“) და სხვ.

კვლევები, რომლებიც ჩატარდა პოსტმოდერნისტული მსოფლმხედველობის კონტექსტში და, რომლებიც მკვეთრად განსხვავდებოდა პოზიტივისტური შეხედულებებისგან. მრავალი პოზიტივისტური აქსიომა ეჭვს ქვეშ დადგა.

პოსტმოდერნისტულ კვლევებში ანალიზის საგანი უკვე მხოლოდ ყიდვა-გაყიდვის აქტი კი აღარ იყო, არამედ მთლიანად სამომხმარებლო პროცესი, რაც ყიდვა-გაყიდვის გარდა მოიცავს პროდუქტის გამოყენების, მისი ექსპლუატაციის, შენახვის, მიმდინარე სერვისის, განახლების და სხვა პროცესებს. პრაქტიკული თვალსაზრისით, ბუნებრივია რომ, ამ შემთხვევაში, ასეთი მიდგომა გაცილებით უფრო ნაყოფიერია. კვლევის ასეთ მიდგომას ეწოდა *ინტერპრეტივისტული*, რადგანაც ამ დროს მთავარია მოვლენების ინტერპრეტაცია (ახსნა)². ხოლო კვლევის პარადიგმას. რომელიც ითვალისწინებს მოვლენათა თუ საგნების აღქმისა და ახსნის სუბიექტურ პრინციპებს და ემყარება საზოგადოებრივ მეცნიერებებს, ეწოდება *ინტერპრეტივიზმი*³.

ამრიგად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ კვლევების პარადიგმა ფილოსოფიური თვალსაზრისით - პოზიტივიზმი და ინტერპრეტივიზმი - წარმოადგენს კვლევის ორ მთავარ, განსხვავებულ მიდგომას.

პოზიტივისტი მკვლევარი იყენებს რაციონალურ მეთოდებს და მიაჩნია, რომ ცალკეული კვლევით შესაძლებელია მიღწეულ იქნეს სრული ჭეშმარიტება (რომელიც იქნება ობიექტური და ყოვლისმომცველი), ოღონდ კვლევის დროს აუცილებლად მკაცრად უნდა იქნას დაცული რიგი მოთხოვნები. პოზიტივისტმა იცის, თუ როგორ ასახოს რეალობა მეცნიერული მეთოდების მომარჯვებით. პოზიტივიზმის თვალსაზრისით, კვლევა დედუქციური პროცესია. ამიტომ, ლიტერატურის მიმოხილვის ერთ-ერთი მიზანია თეორი(ებ)ის განსაზღვრა (იდენტიფიკაცია) იმისათვის, რათა გათვალისწინებულ იქნეს კვლევის შესაძლო თეორიული ფარგლები.

² ინტერპრეტივისტული, როგორც დასახელებიდან ჩანს, გულისხმობს იმას, რომ მკვლევარმა უნდა განახორციელოს მის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგების ინტერპრეტაცია.

³ ინტერპრეტივიზმი - ეს არის მოქმედებისა და სოციალური ურთიერთქმედების თეორია. კვლევის ინტერპრეტივისტული პარადიგმა ყვრდნობა მაქს ვებერის (1864-1920) სოციალური ურთი-ერთობების კონცეფციას. ინტერპრეტივიზმი აერთიანებს ადამიანთა ინტერესებს. შესაბამისად, ინტერპრეტივიზმის მიმდევარი მკვლევარები თვლიან, რომ სინამდვილის გაგება შესაძლებელია მხოლოდ სოციალური ურთიერთობის ფარგლებში. ინტერპრეტივიზმი დაკავშირებულია იდეა-ლიზმის ფილოსოფიურ დებულებებთან, უარყოფს ობიექტივისტურ წარმოდგენას იმაზე, რომ რეა-ლობა არსებობს შემეცნებიდან დამოუკიდებლად.

ამ შემთხვევაში ინფორმაცია ჩვეულებრივ რიცხვითი მონაცემების ფორმით გამოისახება, ხოლო არარიცხვითი დაკვირვება რიცხვითი კოდირების მეშვეობით შესაძლოა გადაყვანილ იქნეს რიცხვით ფორმაში (მაგალითად, კითხვარების მეშვეობით). როგორც აღინიშნა, კვლევების პოზიტივისტური მეთოდოლოგია ძირითადად უკავშირდება ექსპერიმენტებსა და დაკვირვებებს. თუმცა, პრაქტიკული და ეთიკური მოსაზრებებით, ექსპერიმენტული კვლევები ბიზნესის ამოცანებისთვის ფართოდ არ გამოიყენება. ამიტომ უმეტეს ბიზნეს კვლევებში მიმართავენ დაკვირვებებისა და გამოკითხვების მეთოდოლოგიას, რომლებიც გვაძლევს ძირითადად არა რიცხვითი ხასიათის ინფორმაციას, რომელიც, თუ შესაძლებელია, შემდეგ რიცხვით ფორმაში უნდა გარდაიქმნას.

ინტერპრეტივისტი მკვლევარის თვალსაზრისით, სინამდვილის, ჭეშმარიტების სრულად და ზუსტად შეცნობა შეუძლებელია. ყოველთვის არსებობს მეტნაკლები ცდომილება. მკვლევარს შეუძლია მხოლოდ მიუახლოვდეს ჭეშმარიტებას, რადგანაც ადამიანს შეუძლია აღიქვას რეალობის მხოლოდ ნაწილი, ერთი და იგივე რეალობა მან შეიძლება სხვადასხვაგვარად დაინახოს. ამიტომ საკვლევი საკითხი გამოკვლეული უნდა იქნეს სხვადასხვა პოზიციიდან, სხვადასხვა თვალთახედვით, მეთოდოლოგიით და მეთოდებით. ინტერპრეტივისტი სუბიექტურია და იკვლევს სუბიექტურ განცდებს, მაგრამ ვერ იქნება ობიექტური. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ თეორიები არ იქმნება ერთხელ და სამუდამოდ, ყველაფერი იცვლება, ვიცვლებით ჩვენც და ამიტომაც ყოველივეს ვუყურებთ კრიტიკული თვალით. ყოველი ახალი თეორიული დებულება არის მიახლოება ჭეშმარიტებასთან, რომელიც შემდეგი კვლევების საფუძველი უნდა გახდეს. ინტერპრეტივიზმის ძირითადი მეთოდებია კრიტიკული რეალიზმი⁴, სუბიექტივიზმი⁵, კონსტრუქციონიზმი⁶ და სხვ.

⁴ კრიტიკული რეალიზმის მიხედვით, რეალობის აღქმა და ინტერპრეტირება დაფუძნებულია კულტურაზე, ენასა და პოლიტიკურ ინტერესებზე.

⁵ სუბიექტივიზმის მიხედვით, ყველა სუბიექტურია, - თითოეული ადამიანი ნებისმიერ მოვლენას სუბიექტურად აღიქვამს, ადამიანს მხოლოდ სუბიექტური შეგრძნებები ეძლევა და არანაირ ობიექტურ რეალობაზე საუბარი არ შეიძლება.

⁶ კონსტრუქციონიზმის მიხედვით, რეალობას ქმნის ჩვენი წარმოდგენები, ჩვენი სუბიექტური გამოცდილება და სხვ. თვითონ საგნები არაფერს აღნიშნავენ, მათ ენიჭება მნიშვნელობა ცნებებისა და ნიშნების საშუალებით. მნიშვნელობა აქვს არა მატერიალურ სამყაროს, არამედ ენობრივ სის-ტემას. ამრიგად, აღიარებულია ენის საზოგადოებრივი, სოციალური ხასიათი. სოციალური სუბი-ექტები იყენებენ თავიანთი კულტურის ცნებით სისტემებს იმისათვის, რათა

ამრიგად, შესაძლებელია მოკლედ შევაჯამოთ ორი ძირითადი პარადიგმის - პოზიტივიზმისა და ინტერპრეტივიზმის მთავარი მახასიათებლები:

პოზიტივიზმის მიხედვით: (1) რეალობა ჩვენგან დამოუკიდებელია; (2) მკვლევარი ობიექტურია, კვლევის მიზანია რეალობის ამსახველი თეორიის აღმოჩენა ემპირიული მონაცემების (დაკვირვებები, გაზომვები, ექსპერიმენტები) მეშვეობით⁷; (3) მონაცემები ძირითადად რიცხვითი ფორმით არის, რომლის დასამუშავებლად გამოიყენება რაოდენობრივი მეთოდები (ძირითადად მათემატიკური სტატისტიკის ან, სხვანაირად, სტატისტიკური ანალიზის მეთოდები). მონაცემები შესაძლოა იყოს არა რიცხვითი ფორმითაც, რომელთა გარდაქმნა რიცხვით ფორმაში შესაძლებელი ხდება სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებით.

ინტერპრეტივიზმის მიხედვით: (1) რეალობა ჩვენს შეგრძნებებზეა დამოკიდებული; (2) ადამიანებს ვერ გაუგებ მათი შეგრძნებების გათვალისწინების გარეშე, რომლებსაც ისინი განიცდიან საკუთარი საქმიანობის შესახებ; (3) მკვლევარი სუბიექტურია, კვლევის დროს იგი ეყრდნობა საკუთარ ინტერესებს და ღირებულებებს, კვლევის მიზანი კი არის რეალობის ინტერპრეტირება; (4) სოციალური რეალობა არ არის ობიექტური, ის არის სუბიექტური. მას ჩვენ საკუთარი შეგრძნებებით აღვიქვამთ; (5) მკვლევარი ურთიერთობს საკვლევ საგანთან, რადგანაც შეუძლებელია განვაცალკევოთ სოციალურ სამყარო იმისგან, რასაც გრძნობს მკვლევარი; (6) მონაცემები უმეტესად არარიცხვითი ფორმით არის (მაგალითად, ტექსტი, გამოსახულება), რომლის დასამუშავებლად გამოყენებულ უნდა იქნეს სხვადასხვა მეთოდები, ვინაიდან, როგორც წესი, ერთი რომელიმე მეთოდი ვერ მიგვიყვანს სასურველ შედეგთან.

ქვემოთ განვიხილავთ პოზიტივიზმისა და ინტერპრეტივიზმის მთავარ მახასიათებლებს ფილოსოფიური მოძღვრების სხვადასხვა

სამყარო გარკვეული მნიშვნელობის მატარებელი გახდეს და სხვებისთვისაც გასაგები იყოს ჩვენი ფიქრები და აზრები. კონსტრუქციონიზმის ცნებას მნიშვნელოვანი გამოყენება აქვს სხვადასხვა ტიპის კვლევების მიმარ-თულებით.

⁷ *საგულისხმოა*, რომ კვლევების პოზიტივისტური მეთოდოლოგია უკავშირდება ექსპერიმენტებსა და დაკვირვებებს. პრაქტიკული და ეთიკური მოსაზრებებით, ექსპერიმენტული კვლევები ბიზნეს-ის ამოცანებისთვის ფართოდ არ გამოიყენება. ამიტომ აქ განვიხილავთ ორიგინალური მონაცემების შეგროვების ისეთ მეთოდებს, რომლებისთვისაც მისაღებია კვლევებისა და გამოკითხვების მეთოდოლოგია.

მიმართულებების (ონტოლოგიური, გნოსეოლოგიური ანუ ეპისტემოლოგიური, აქსიოლოგიური, რიტორიკული და მეთოდოლოგიური) მიდგომებისა და მოთხოვნების შესაბამისად.

□ კვლევის **ონტოლოგიური** მიდგომა მოითხოვს დადგენილ იქნეს არსებული რეალობის ბუნება.

⇒ *პოზიტივისტი* თვლის, რომ სოციალური რეალობა ობიექტურია და არსებობს მკვლევარისაგან დამოუკიდებლად, ამიტომ რეალობა ერთადერთია;

⇒ *ინტერპრეტივისტი* თვლის, რომ სოციალური რეალობა სუბიექტურია, რადგანაც ის სოციალურად არის აგებული. ამიტომ, თითოეულ პერსონას აქვს რეალობის მხოლოდ თავისი შეგრძნება, მაშასადამე რეალობა მრავალგვარია.

□ კვლევის **გნოსეოლოგიური (ეპისტემოლოგიური)** მიდგომა მოითხოვს იმის დადგენას, თუ რა მიგვაჩნია სანდო ინფორმაციად. ეს გულისხმობს მკვლე-ვარსა და საკვლევ ობიექტს შორის არსებული ურთიერთობის შემოწმებას.

⇒ *პოზიტივისტი* თვლის, რომ მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება მივიღოთ სანდო ინფორმაცია რაიმე მოვლენის შესახებ, თუ ის დაკვირვებადი და გაზომვადია. პოზიტივისტები ცდილობენ წარმართონ დამოუკიდებელი და ობიექტური კვლევა;

⇒ *ინტერპრეტივისტი* ცდილობს შეამციროს დისტანცია მკვლევარსა და საკვლევ ობიექტს შორის. თუ პოზიტივისტური კვლევა იყენებს ფაქტებს, რათა დაგვარწმუნოს რაიმე დებულების მართებულობაში, ინტერპრეტეტიკისტი თვლის, რომ ჯერ გასარკვევია ფაქტის რაობა.

□ კვლევის **აქსიოლოგიური** მიდგომა მოითხოვს არსებული ღირებულებების (ფასეულობების) როლის დადგენასა და განსაზღვრას.

⇒ *პოზიტივისტი მკვლევარები* მიიჩნევენ, რომ ისინი არ არიან დამოკიდებულნი იმაზე, რასაც იკვლევენ. ამიტომ პოზიტივისტი თვლის, რომ კვლევის პროცესი არ არის კავშირში ღირებულებებთან;

⇒ *ინტერპრეტიკისტი* თვლის, რომ მკვლევარს აქვს ღირებულებები მაშინაც კი, თუ მათ ეს ღირებულებები არ აქვთ მკაფიოდ ჩამოყალიბებული. ეს ფასეულობები ეხმარება მკვლევარს, რათა დადგინდეს საკითხი იმის თაობაზე, თუ რა არის ფაქტი და როგორია მისი ინტერპრეტაცია. მათი აზრით, მკვლევარი ჩართულია კვლევის საგანში.

□ კვლევის **რიტორიკული** მიდგომა მოითხოვს გარკვეული სტანდარტების დაცვას კვლევის ჩატარებისა და, განსაკუთრებით, კვლევის შედეგების წარმოდგენისას.

⇒ **პოზიტივისტი** წერს და მეტყველებს ფორმალური სტილით, პასიური პირის მეშვეობით. მაგალითად, ნაცვლად ასეთი ტექსტისა - „როგორც ჩემმა გამოკვლევამ აჩვენა“, „ჩემს მიერ ჩატარებულმა დაკვირვებამ საშუალება მომცა“ - უნდა დაიწეროს: „როგორც კვლევებმა აჩვენა“, „მიღებულმა დაკვირვებებმა შექმნა შემდეგი დასკვნების გაკეთების შესაძლებლობა“ და სხვ.;

⇒ **ინტერპრეტივისტი** იყენებს პირველ პირს, მაგალითად, „მე გავაკეთე“, „მე აღმოვაჩინე“, „ჩემი დასკვნები ასეთია“, ასეთი სტილი მაინც უფრო მისაღებია კერძო მიმოწერაში ან ხელოვნებასთან დაკავშირებული საკითხების წარმოდგენაში. მაგალითად, „ეს ლექსი, მოთხრობა მე დაწერე“, „ეს ფერწერული ტილო ჩემი ნამუშევარია“ და ა.შ.

საერთოდ, პარადიგმისა და კვლევის ხასიათის მიუხედავად, აკადემიურ კვლევებში მიღებულია რიტორიკის პოზიტივისტური მიდგომის გამოყენება, ანუ წერის ფორმალური სტილის დაცვა.

□ კვლევის **მეთოდოლოგია** განსაზღვრავს კვლევის პროცესის ჩატარების წესებს:

⇒ **პოზიტივისტური პარადიგმის თანახმად:**

- კვლევის პროცესი ძირითადად დედუქციური (ზოგადიდან - კერძოსკენ) ხასიათისაა, კვლევა თავისუფალია კონტექსტისგან, საკვლევი მოვლენის ხასიათი შესაძლებელია (უნდა) აიხსნას, ხოლო მისი თვისებები (აუცილებლად) იქნება (უნდა იყოს) გაცნობიერებული;
- მკვლევარმა ნებისმიერი საკვლევი პრობლემა შეიძლება დაყოს ცალკეულ ოპერაციებად, მან იცის (იგი ვარაუდობს), რომ შესაძლებელია გაიზომოს საკვლევი ობიექტის მახასიათებელი ცვლადები;
- კვლევის ჩასატარებლად საჭიროა გვექონდეს მონაცემთა დიდი რაოდენობა და შესაბამისი, ე.წ. რეპრეზენტატიული ამონარჩევი, ანუ ისეთი ამონარჩევი, რომელიც ობიექტურად და გარკვეული სანდო ალბათობით სრულყოფილად წარმოადგენს საკვლევი ობიექტის შესახებ არსებულ ინფორმაციას;

- კვლევის შედეგად მიღებული შედეგები იქნება ზუსტი და სარწმუნო; ამისათვის კი საჭიროა გვექონდეს სანდო (ვალიდური) და საიმედო ინფორმაცია⁸;
- მკვლევარი ფოკუსირებულია ისეთ ფაქტებზე, რომლებსაც ობიექტურად თვლის;
- მკვლევარი საკვლევი მოვლენის შესახებ აყალიბებს გარკვეული ტიპის ჰიპოთეზებს, ანუ მოსაზრებებს საკვლევი ობიექტის ამა თუ იმ თვისებების შესახებ, რომლებიც უნდა შემოწმდეს კვლევის პროცესში და გაკეთებულ იქნეს დასკვნა ჰიპოთეზის (წინასწარ ჩამოყალიბებული მოსაზრების, ვარაუდის) დადასტურების ან უარყოფის შესახებ;
- კვლევის დროს (ან კვლევის შედეგად) ჩატარებულმა ანალიზმა უნდა აჩვენოს ცვლადებს შორის არსებული ურთიერთკავშირის სიდიდე და მიზეზ-შედეგობრივი ხასიათი, რომელიც უცვლელია (სტატიკურია) გარკვეული პერიოდის განმავლობაში;
- შესაძლებელია კვლევის შედეგების განზოგადოება და შესაბამისად მოვლენათა განვითარების პროგნოზირება და სხვ.;
- დასკვნები გამოირჩევა მაღალი ხარისხის სანდოობით.

⇒ *ინტერპრეტაციული პარადიგმის თანახმად:*

- კვლევის პროცესი ძირითადად ინდუქციური (კერძოდან-ზოგადისკენ) ხასიათისაა. ამასთან, კვლევა დაკავშირებულია კონტექსტზე, ხოლო შესაძლო თეორიული დებულებები ვითარდება კვლევის პროცესში;
- მკვლევარს შეიძლება გააჩნდეს მხოლოდ მცირე ამონარჩევი, ისიც - გარკვეული მცირე დროის განმავლობაში;
- კვლევის დროს საჭიროა სხვადასხვა მეთოდების გამოყენება მოვლენის შესახებ განსხვავებული შეგრძნებების მოპოვების მიზნით;

⁸ ინფორმაციის სანდოობა (ვალიდურობა) და საიმედოობა კვლევების უმნიშვნელოვანესი მაჩასია-თებლებია. მოკლედ აღვნიშნავთ, რომ *ინფორმაცია სანდოა (ვალიდურია)*, თუ იგი დამაჯერებლად, ზუსტად ასახავს საკვლევ მოვლენას; *ინფორმაცია საიმედოა*, თუ იგი განმეორებადია, ანუ თუ საჭირო ხდება ინფორმაციის ხარისხის, ან მასში ცდომილების არსებობის შემოწმება, მაშინ შესაძლებელი არის (უნდა იყოს) ინფორმაციის განმეორებითი მოპოვება. ინფორმაცია ითვლება საიმე-ოდ, თუ განმეორებითი დაკვირვების შედეგად მივიღებთ ზუსტად ისეთივე მონაცემებს, რომლე-ბიც ადრე იყო მოპოვებული. პოზიტივისტურ კვლევებს, როგორც წესი, ახასიათებს მაღალი საიმე-დოობა და შედარებით დაბალი ხარისხის ვალიდურობა. ინტერპრეტაციულ კვლევებს კი, პირი-ქით - დაბალი ხარისხის საიმედოობა და მაღალი ხარისხის ვალიდურობა.

- კვლევის ეფექტიანად წარმართვისა და დასრულებისთვის საჭიროა მსგავსი შემთხვევების (შაბლონების) მოძიება;
 - მოვლენის შესწავლა და ანალიზი ხდება ერთდროულად, დამოკიდებულება მოვლენათა შორის (თუ ასეთი არსებობს) განვითარებადია და ვლინდება კვლევის პროცესში;
 - დასკვნები გამოირჩევა მაღალი ხარისხის ვალიდურობით.
- პოზიტივისტური და ინტერპრეტივისტული პარადიგმების მთავარი მახასიათებლები სისტემატიზებულია 1-ელ ცხრილში.

ცხრილი 1. კვლევის ძირითადი პარადიგმების მახასიათებლები ფილოსოფიურ მიმართულებათა შესაბამისად

ფილოსოფიური მიმართულება	პოზიტივიზმი	ინტერპრეტივიზმი
ონტოლოგია (რეალობის ბუნება)	რეალობა ობიექტურია და ერთადერთი, იგი განცალკევებულია მკვლევარისგან	რეალობა სუბიექტურია და მრავალგვარი; რეალობა არ არის მკვლევარისგან განცალკევებული და ისეთია, როგორც მას მკვლევარი ხედავს
გნოსეოლოგია ანუ ეპისტემოლოგია (რა შეადგენს ნამდვილ ცოდნას)	მკვლევარი დამოუკიდებელია კვლევის საგნისგან	მკვლევარი ურთიერთქმედებაშია კვლევის საგანთან
აქსიოლოგია (ღირებულებათა როლი)	კვლევა არის ღირებულებებისგან თავისუფალი და მიუკერძოებელი	კვლევა დაკავშირებულია ღირებულებებთან, შესაძლოა იყოს მიკერძოებული
რიტორიკა (კვლევის ენა)	მკვლევარი წერს ფორმალური სტილით და იყენებს პასიურ პირს, ოპერირებს რაოდენობრივი მონაცემებით და განსაზღვრებებით	მკვლევარი წერს არაფორმალური სტილით და იყენებს პირველ პირს, ოპერირებს ხარისხობრივი მონაცემებით და თვისებრივი განსაზღვრებებით
მეთოდოლოგია (კვლევის პროცესი)	ძირითადად დედუქციური, მიზეზ-შედეგობრივი სტატეგიური დიზაინით (იზოლირებული კატეგორიებით); კვლევა თავისუფალია კონტექსტისგან. განზოგადოებით მიიღწევა პროგნოზირება, ახსნა და შემეცნება; შედეგები ზუსტი და სარწმუნოა სანდო და	ძირითადად ინდუქციური, მოვლენის შესწავლა და ანალიზი ერთდროულად, განვითარებადი დიზაინი (კატეგორიები გამოვლინდება კვლევის პროცესში); კვლევა დაკავშირებულია კონტექსტზე; თეორია ვითარდება კვლევის პროცესში; დასკვნები არის ზუსტი და სარწმუნო გადამოწმების მეშვეობით

	განმეორებადი ინფორმაციის მეშვეობით	
--	---------------------------------------	--

ამრიგად, კვლევების დაწყებამდე საჭიროა ზემოაღნიშნული მოთხოვნების კარგად გაცნობიერება. ამ საკითხების გათვალისწინების გარეშე კვლევის პროცესი შეიძლება ძალიან რთული აღმოჩნდეს. კვლევის სწორად ჩასატარებლად საჭირო იქნება მთელი რიგი მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარება: საკვლევი ობიექტის წინასწარი ექსპერტიზა - რა ტიპის ობიექტია; მოსაპოვებელი ინფორმაციის მახასიათებლების დადგენა - შესაძლებელია თუ არა რაოდენობრივი ან თვისებრივი მონაცემების მიღება; და თვით მკვლევარის ხასიათის დადგენა - რომელ პარადიგმას (პოზიტივიზმსა თუ ინტერპრეტივიზმს) უფრო შეესაბამება პოტენციური მკვლევარის ხასიათი.

ორი ძირითადი პარადიგმის - პოზიტივიზმისა და ინტერპრეტივიზმის - შედარების დროს უნდა გვახსოვდეს, რომ ზოგადად ვერ ვიტყვი, თუ რომელი პარადიგმა უფრო „სწორი“ და რომელი „არასწორი“. მოცემულ ვითარებაში ერთი პარადიგმა შესაძლოა უფრო ზუსტად შეესაბამებოდეს ჩასატარებელ კვლევას, სხვა ვითარებაში - მეორე. ამდენად, სასარგებლოა ძირითადი პარადიგმების მახასიათებლების ურთიერთშედარებითი განხილვა, რათა კვლევის ჩატარების დროს გამოვრიცხოთ შესაძლო წინააღმდეგობები და/ან ხარვეზები.

ძირითადი პარადიგმების მახასიათებლების შედარებითი ანალიზი ასახულია მე-2 ცხრილში.

ცხრილი 2. კვლევის ძირითადი პარადიგმების მახასიათებლების შედარებითი ანალიზი

პარადიგმის მოთხოვნათა შესაძლო კომპონენტები	პოზიტივიზმისთვის უფრო დამახასიათებელია	ინტერპრეტივიზმისთვის უფრო დამახასიათებელია
მაგალითის განზომილება	დიდი მაგალითების გამოყენება	მცირე მაგალითების გამოყენება
კვლევების გარემოება	კვლევის ჩატარება ხელოვნურად შექმნილ პირობებში	კვლევის ჩატარება ბუნებრივ პირობებში
თეორიული დასკვნები და ჰიპოთეზები	თეორიული დებულებების დადგენა ჰიპოთეზების შემოწმების გზით	შესაძლო თეორიების გენერირება
მონაცემები	ზუსტი, ობიექტური, რაოდენობრივი მონაცემების გამოყენება	„მდიდარი“, სუბიექტური, თვისებრივი მონაცემების გამოყენება
შედეგები	საიმედოობის მაღალი ხარისხი და ვალიდურობის დაბალი ხარისხი	ვალიდურობის მაღალი ხარისხი და საიმედოობის დაბალი ხარისხი

შედეგების განზოგადება	ამონარჩევიდან მიღებული დასკვნების განზოგადება მთლიანად საკვლევი მოვლენისთვის (ე.წ. გენერალური ერთობლიობისთვის)	ერთ კონკრეტულ შემთხვევაში მიღებული დასკვნების გამოყენება სხვა მსგავსი შემთხვევებისთვის
კვლევის მეთოდოლოგია	ექსპერიმენტები, დაკვირვებები, გაზომვები.	ჰერმენევტიკა, ეთნოგრაფია, ფემინისტური, გენდერული, ეთნიკური მეთოდები, მონაწილეობითი კვლევა, მოქმედებითი კვლევა, ქეისების შესწავლა და სხვ.

ქვემოთ განხილული იქნება პარადიგმის მოთხოვნათა თითოეული შესაძლო კომპონენტი:

მაგალითის განზომილება: პოზიტივისტური პარადიგმისთვის უფრო დიდი განზომილების და მრავალი მონაცემების გამოყენება, მაშინ როდესაც ინტერპრეტივიზმს ახასიათებს უფრო მცირე მაგალითების ანალიზი და მონაცემთა რაოდენობაც შეიძლება არ იყოს მრავალრიცხოვანი.

კვლევების გარემოება: კვლევის ჩატარების პირობების, ვითარებისა და გარემოებების თვალსაზრისით, გვაქვს შემდეგნაირი განსხვავება: პოზიტივისტისთვის უფრო მოსახერხებელია ექსპერიმენტის ჩატარება ლაბორატორიაში, ხელოვნურ პირობებში, როდესაც სამუშაო ადგილზე ამ ექსპერიმენტის ჩატარება სახიფათო იქნებოდა. ამიტომ, სოციალური საკითხების პოზიტივისტური კვლევების უმეტესობა ეყრდნობა მეორად მონაცემებს (გამოქვეყნებულ მონაცემებს) ან ტარდება ბუნებრივ ვითარებაში (სამუშაო ადგილზე). ზოგჯერ ასეთ კვლევებს უწოდებენ „საველე კვლევებს“. აქ სირთულეა სხვა ფაქტორების გავლენის გათვალისწინება. რაც შეეხება ინტერპრეტივისტული პარადიგმით ჩატარებულ კვლევებს, ისინი უფრო მეტად ბუნებრივ გარემოში ტარდება.

თეორიული დასკვნები და ჰიპოთეზები: კვლევების ჩატარების ერთ-ერთი მიზანია ახალი თეორიული დებულებების ჩამოყალიბება ან ძველი თეორიების შემოწმება ახალ პირობებში. თეორიული დებულებების (ან, სხვანაირად - თეორიულ მოდელის) დადგენა შესაძლებელია მოხდეს არსებული ლიტერატურის მიმოხილვით. პოზიტივიზმის პოზიციებიდან, თეორიული დებულებების შემოწმება, როგორც წესი, ხორციელდება ორ ეტაპად. პირველ ეტაპზე მკვლევარმა უნდა ჩამოაყალიბოს განსახილველი თეორიული დებულება სათანადო ჰიპოთეზების (მოსაზრებების) სახით. შემდეგ, მეორე ეტაპზე მან ემპირიული მონაცემებისა და ჰიპოთეზების

შემოწმების (ან, სხვანაირად - ჰიპოთეზების ტესტირების) ტექნიკის გამოყენებით უნდა დაადასტუროს ან უარყოს ჩამოყალიბებული ჰიპოთეზები.

მათემატიკურ სტატისტიკაში დამუშავებულია ჰიპოთეზების შემოწმების ალგორითმები (მეთოდები), რომელთა გამოყენება საკმაოდ მკაფიო და, პრაქტიკული თვალსაზრისით, „კარგ“, მისაღებ შედეგებს იძლევა. აქ მთავარი პრობლემაა რეალური, ბიზნესის შინაარსის მქონე მოვლენის გადაყვანა „გადათარგმნა“ სტატისტიკური ჰიპოთეზების ტერმინებში (ჰიპოთეზების ტესტირების პირველი ეტაპი) და, შემდეგ, მიღებული დასკვნების სწორად გამოყენება ბიზნეს-გადაწყვეტილების მისაღებად.

მაგალითად, კონტინგენსური თეორიის თანახმად, არ არსებობს ორგანიზაციის მართვის „საუკეთესო“ გზა, რადგანაც ეფექტიანი მენეჯმენტი კონტინგენტურია (განუზღვრელია, შემთხვევითია), რასაც განაპირობებს:

- ორგანიზაციას და გარემოს შორის არსებული დამოკიდებულება;
- ორგანიზაციას და მის ქვესისტემებს შორის არსებული დამოკიდებულება;
- მენეჯმენტის სტილისა და მუშა ჯგუფებსა და მათ მიზნებს შორის არსებული დამოკიდებულება.

თუ ავიღებთ დასახელებულ ფაქტორთაგან ერთ-ერთს, შეიძლება გადავწყვიტოთ ასეთი ჰიპოთეზის შემოწმება - არსებობს კავშირი ეფექტიან მენეჯმენტსა (დამოკიდებული ცვლადი) და იმ ინფორმაციის მოცულობას შორის, რომელიც აქვს მენეჯერს იმ ამოცანების შესახებ, რომელსაც წყვეტენ მის დაქვემდებარებაში მყოფი მუშაკები (დამოუკიდებ-ბული ცვლადი)? ამ შემთხვევაში მკვლევარმა, პირველ რიგში, უნდა გაარკვიოს - როგორ გაზომოს ეს ორი ცვლადი და შემდეგ - როგორ შეაგროვოს მონაცემები (ინფორმაცია) და გამოიყენოს სტატისტიკური მეთოდები ამ ჰიპოთეზის შესამოწმებლად.

ინტერპრეტივიზმის პოზიციებიდან, უფრო მოსალოდნელია სხვადასხვა მოსაზრებების, თეორიების გენერირება. ინტერპრეტივისტული პარადიგმის თანახმად, მკვლევარმა შეიძლება არ მოინდომოს შეიზღუდოს რომელიმე თეორიით. ან შეიძლება არც არსებობდეს არავითარი თეორემა. ამიტომ კვლევა შეიძლება წარიმართოს სხვადასხვა მაგალითის (ნიმუშის) აღწერით, რომლებსაც მკვლევარი აღიქვამს მონაცემების მიხედვით ან ჩამოაყალიბოს ახალი თეორია ამ მოვლენის აღსაწერად. თუ კვლევა პირველადია, მაშინ შედეგები გამოყენებული უნდა იქნას ჰიპოთეზის ჩამოსაყალიბებლად, რომელიც შემდეგ შემოწმდება.

მონაცემები: კვლევისთვის საჭირო მონაცემების მიხედვით, პოზიტივიზმისთვის მოითხოვება ზუსტი, ობიექტური, რაოდენობრივი მონაცემები. ინტერპრეტივისტული პარადიგმისთვის კი საჭიროა, ასე ვთქვათ, „მდიდარი“ ინფორმაცია, როდესაც საკვლევი ობიექტი აღწერილია

სხვადასხვა პოზიციებიდან, სხვადასხვა თვალსაზრისით. ასეთი მონაცემები, როგორც წესი, სუბიექტური და თვისებრივი ხასიათისაა.

მონაცემებთან დაკავშირებით, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ე.წ. ამონარჩევის მეთოდს. საზოგადოდ, ნებისმიერი მოვლენა შეიძლება დახასიათდეს მონაცემთა ძალიან დიდი რაოდენობით (*მონაცემთა გენერალური ერთობლიობა*), ან მონაცემთა მცირე რაოდენობით (*რეპრეზენტატიული ამონარჩევი*).

 მაგალითად, საქართველოში ბიზნესის დახასიათებისთვის გენერალური ერთობლიობა იქნება საქართველოს ბიზნეს-სუბიექტები, რომელთა რაოდენობა დაახლოებით 3,5 ათას ერთეულს შეადგენს. მაგრამ კვლევების ჩატარების დროს, მაგალითად, იმის გასარკვევად, თუ როგორია საქართველოში ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერა, არ არის საჭირო მთლიანად ქვეყნის ბიზნეს-სუბიექტების გამოკითხვა. ამ შემთხვევაში საკმარისია გამოკითხვა ჩატარდეს გარკვეული, შედარებით მცირე რაოდენობის ბიზნეს-სუბიექტებს შორის. იმისათვის, რომ გამოკითხული ბიზნეს-სუბიექტების შეხედულება ობიექტურად ასახავდეს ქვეყანაში არსებულ ვითარებას, საჭიროა სპეციალური მოთხოვნების დაცვა, რაც ჩამოყალიბებულია ე.წ. რეპრეზენტატიული ამონარჩევის ფორმირების მოთხოვნებით.

რეპრეზენტატიული ამონარჩევის ფორმირების დროს საჭირო იქნება ამონარჩევის მოცულობის (არჩეული მონაცემების რაოდენობის) დადგენა, მონაცემთა შეგროვების სხვადასხვა ორგანიზაციული მოთხოვნების დაცვა მონაცემების შეგროვების დროს შეცდომებისგან თავის დაცვის მიზნით, აგრეთვე მონაცემების გათავისუფლება შესაძლო შეცდომებისგან. ამასთან, მონაცემები შეიძლება იყოს როგორც რაოდენობრივი, ისე თვისებრივი. რაოდენობრივი მონაცემები წარმოდგენილია რიცხვითი ფორმით, ხოლო თვისებრივი - გამოხატულია სუბიექტური შეგრძნებებით, რაც შეიძლება იყოს სიტყვები, გამოსახულებები და სხვ. ზოგიერთ შემთხვევაში სასურველია თვისებრივი მონაცემების გადაყვანა რიცხვით ფორმაში.

შედეგები - საიმედოობა და ვალიდურობა (ნამდვილობა): კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნების ხარისხის განმაპირობებელია მათი დამაჯერებლობა. კვლევის დამაჯერებლობის მახასიათებლებია საიმედოობა და ვალიდურობა (ნამდვილობა).

მონაცემები საიმედოა, თუ ექსპერიმენტის, გაზომვების შედეგად მიღებული ინფორმაცია გამოირჩევა სტაბილურობით და თანმიმდევრულობით, სხვა სიტყვებით - ექსპერიმენტის თუ დაკვირვებების განმეორებითი ჩატარების დროს უნდა მივიღოთ იგივე (ან ძალიან მსგავსი) შედეგები, რომლებიც იქნა მიღებული ადრე ჩატარებული კვლევების დროს. ასეთ შემთხვევაში ვიტყვით, რომ კვლევების შედეგები საიმედოა.

მონაცემები ვალიდურია (ან ნამდვილია), თუ მონაცემები მიღებულია ნამდვილად იმ მოვლენის შესახებ, რომელსაც ვიკვლევთ. კვლევების ჩატარების დროს საიმედოობა აუცილებელი მოთხოვნაა, მაგრამ მხოლოდ საიმედოობა არ არის საკმარისი, კვლევის შედეგები აუცილებლად უნდა იყოს ასევე ვალიდური (ნამდვილი).

შედეგების განზოგადება: პოზიტივისტური კვლევებით მიღებული შედეგები, როგორც წესი, შესაძლოა განვაზოგადოთ უფრო ფართო მასშტაბით. მაგალითად, მცირე მონაცემებისგან შემდგარი ცალკეული რეპრეზენტატიული ამონაჩვენის კვლევის შედეგად მიღებული დასკვნები გვაძლევს საფუძველს ვივარაუდოთ, თუ როგორია ბიზნესის სახელმწიფო მხარდაჭერა საქართველოში. ინტერპრეტივისტული კვლევებით ასეთი განზოგადოება ვერ ხერხდება. ამ შემთხვევაში, მაგალითად, თუ დადგინდება ერთ ბიზნეს-სუბიექტში პროდუქციის წარმოების პრობლემები, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ასეთივე პრობლემები ახასიათებს რომელიმე მსგავს პირობებში მყოფ სხვა ბიზნეს-სუბიექტს, მაგრამ არა მთლიანად ყველა ბიზნეს-სუბიექტს.

კვლევის მეთოდოლოგია: ამგვარად პოზიტივისტური პარადიგმის მიხედვით კვლევის მეთოდოლოგია ეყრდნობა ექსპერიმენტებს, დაკვირვებებს, სხვადასხვა გამოკვლევებს პირველადი და მეორადი მონაცემების გამოყენებით, ე.წ. ჯვარედინ კვლევებს⁹, გამჭოლ კვლევებს¹⁰ და სხვ.

ინტერპრეტივიზმის მეთოდოლოგია მოიცავს ისეთ მიმართულებებს, როგორიცაა ჰერმენევტიკა, ეთნოგრაფია, ფემინისტური, გენდერული, ეთნიკური მეთოდები, მონაწილეობითი კვლევა, მოქმედებითი კვლევა, ქეისების შესწავლა და სხვ.

ჰერმენევტიკა (ბერძნულად Hermēneutikē - განმარტება, თარგმნა, გამოთქმა) ნიშნავს თარგმნის, ახსნის ხელოვნებას, რომელსაც ფლობდა ბერძნული მითოლოგიის ღმერთი ჰერმესი – ზევსის შიკრიკი, შუამავალი უზენაეს ღმერთსა და ხალხს შორის. როგორც კვლევის მეთოდი, ჰერმენევტიკა ნიშნავს ტექსტების (ძირითადად ანტიკური მანუსკრიპტების)

⁹ ჯვარედინი კვლევების დროს ხდება მონაცემების შეგროვება სხვადასხვა კონტექსტში, სხვადას-ხვა ცვლადების შესახებ, მაგრამ დროის ერთი და იგივე პერიოდში.

¹⁰ გამჭოლი კვლევების შემთხვევაში ხორციელდება ერთ რომელიმე ცვლადზე დაკვირვება დროის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში.

ინტერპრეტაციასა და გაცნობიერებას ისტორიული პერიოდისა და იმ დროს არსებული სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობების გათვალისწინებით.

ეთნოგრაფია (ბერძნულად *ethnos* - ტომი, ხალხი და *grapho* - ვწერ, სიტყვასიტყვით - ხალხის აღწერა) სწავლობს ხალხის ყოფისა და კულტურის წარმოშობისა, განსახლებისა და კულტურულ-ისტორიული კავშირებს. ეთნოგრაფია იკვლევს ეთნიკური კულტურათა საერთო და განსხვავებულ ფორმებს, მათი განვითარების კანონზომიერებებს, იმას, თუ რა წვლილი შემოუტანია კაცობრიობის კულტურის საგანძურში ამა თუ იმ ხალხს. ეთნოგრაფია იმასაც სწავლობს, თუ რა განაპირობებს და ასაზრდოებს სხვადასხვა ხალხში დამკვიდრებულ ზნე-ჩვეულებებს, ტრადიციებს, ყოფაქცევის ნორმებს. ტერიტორიული მოცულობის მიხედვით ეთნოგრაფია არის ზოგადი და რეგიონული. ეთნოგრაფიის მთავარი წყაროა უშუალოდ ცოცხალ სინამდვილეში მოპოვებული ეთნოგრაფიული მასალა, რესპოდენტთა გამოკითხვები ან შესასწავლ ობიექტზე უშუალო დაკვირვებები.

ფემინისტური, გენდერული, ეთნიკური მეთოდოლოგია იყენებს კვლევის სპეციფიკურ მეთოდებს. ფემინისტური კვლევის მეთოდოლოგიის თეორიულ საფუძვლებს ფემინიზმი წარმოადგენს. ფემინიზმი არის საზოგადოებრივი და პოლიტიკური მოძრაობა, რომლის მიზანია ქალთა უფლებების აღიარება და მათი გათანასწორება მამაკაცებთან ცხოვრების ყველა სფეროში. ფემინიზმი მოიცავს როგორც სოციოლოგიურ თეორიებს, ისე პოლიტიკურ და ფილოსოფიურ მოძღვრებებს, რომლებიც ეხება ქალთა მდგომარეობას სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ კონტექსტში. ტერმინი „გენდერი“ აღნიშნავს ქალებისა და მამაკაცების სოციალურად კონსტრუირებულ როლებს მათი სქესობრივი ნიშნის მიხედვით. გენდერულ კვლევებში მთავარია გენდერული თანასწორობის მოთხოვნა, რაც გულისხმობს ქალის და მამაკაცის თანაბარ წარმოჩენას, უფლებამოსილებას, პასუხისმგებლობასა და თანასწორ მონაწილეობას პირადი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში. გენდერული თანასწორობა არ ნიშნავს ქალისა და მამაკაცის იგივეობას, პირიქით - დემოკრატიულ საზოგადოებაში აღიარებულია, რომ ადამიანებს აქვთ სხვადასხვა ღირებულებები და მიზნები, სხვადასხვა საჭიროებები და ცხოვრების წესი, მიუხედავად ამისა, მათი ინტერესები თანაბრად უნდა იყოს გათვალისწინებული ყველა დონეზე, ისინი უნდა სარგებლობდნენ

თანაბარი უფლებებითა და შესაძლებლობებით და ჰქონდეთ ერთნაირი პასუხისმგებლობები და ვალდებულებები. *ეთნიკური კვლევები* სწავლობს ადამიანთა ჩვევებს, მიდრეკილებებს, ადათ-წესებს და ხასიათს, როგორც მათ თავისებურებებს და ნიშან-თვისებებს.

მონაწილეობითი კვლევა გულისხმობს კვლევაში მონაწილეთა რაც შეიძლება ფართო ჩართვას. *მოქმედებითი კვლევა* გულისხმობს საკვლევ სიტუაციაში შედწევა, მკვლევარის უშუალო მონაწილეობას იმ პროცესში, რომლის კვლევაც ხორციელდება. *ქეისების შესწავლის* მეთოდოლოგია გულისხმობს საკვლევ სავიზიტო მსგავსი მაგალითების განხილვას. ამ დროს კვლევის ძირითადი ეტაპები მოიცავს ქეისის არჩევას, წინასწარი გამოკვლევას სიტუაციაში კარგად გარკვევის მიზნით, მონაცემების შეგროვებას, მონაცემების ანალიზს და კვლევის ანგარიშის დაწერას.

დასკვნა. კვლევების ჩატარების უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნაა კარგად გვესმოდეს კვლევის პარადიგმა, რას და როგორ ვიკვლევთ, პოზიტივისტური თუ ინტერპრეტივისტული მიდგომით. ამასთან, უნდა გვახსოვდეს, რომ ამ ორ ძირითად პარადიგმას შორის შესაძლებელია არსებობდეს სხვადასხვა მიდგომა, მათ შორის ყურადსაღებია პრაგმატიზმის გამოყენება, რაც გულისხმობს ორივე პარადიგმის მოთხოვნების გამოყენებას საჭიროების შემთხვევაში. ამავე დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს კვლევების საიმედოობასა და ვალიდურობას (ნამდვილობას).

ლიტერატურა

1. კვლევის მეთოდები სოციალურ მეცნიერებებში. პირველი ქართული გამოცემა / ჩავა ფრანკფორტ-ნაჩმიასი, დევიდ ნაჩმიას
2. მექვაბიძე რ., კვლევის მეთოდები ბიზნესსა და ეკონომიკაში. პრაქტიკული კურსი. თბილისი: - გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2011.
3. Business research Methods. Donald R. Cooper; Pamela S. Schindler, Mc Graw Hill, ISBN 0-07-249870-2003.
4. Бесплатные видеолекции: Методы исследования в бизнесе: <http://edumarket.ru/library/consulting/12990/>
5. Методология и методы научных исследований в экономике и менеджменте [Текст]: пособие для вузов / Завьялова Н.Б., Головина А.Н., Завьялов Д.В., Дьяконова Л.П., Мельников М.С. и др.; под ред. Н. Б. Завьяловой, А.Н. Головиной. – Москва- Екатеринбург, 2014.
6. Орехов А. М. Методы экономических исследований: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2009.